

DEPREMİ YAŞAMIŞ VE YAŞAMAMIŞ ÖĞRENCİLERİN DEPREM ALGILARININ, METAFOR ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

The Investigation of Earthquake Inexperienced and Experienced Students'
Perceptions by Metaphor Analysis

Yrd. Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ¹

ÖZET

Depremi yaşamamış ve yaşamış öğrencilerin deprem algılarının metafor analizi yoluyla incelendiği bu çalışmanın örneklemini 2012 eğitim öğretim döneminde öğrenim gören Ankara ve Düzce'deki öğrenciler oluşturmuştur. Ankara'da çalışmaya katılan 52 öğrenci daha önce depremi yaşamamış olan örneklemini oluştururken, Düzce'den çalışmaya katılan 65 öğrenci 1999 yılında 17 Ağustos ve 12 Kasım tarihlerinde depremi yaşayan örneklemini oluşturmuşlardır. Depremi yaşamış olan öğrenciler toplamda 44 metafor oluştururken, yaşamamış öğrencilerde metafor sayısı 26 da kalmıştır. Depremi yaşamış öğrencilerin metafor kategorisi 8 grupta toplanırken, yaşamamış öğrencilerin gruplandırılması 6 olarak gerçekleşmektedir. Depremi yaşamamış olan öğrenciler ile yaşamış olan öğrencilerin deprem algılarındaki en büyük fark 'hayal edilen dini inanış' kategorisinde ve 'eğitim ortamı' kategorisinde ortaya çıkmıştır. Depremi yaşayan öğrenciler depremle ilgili çok sayıda 'kıyamet günü', 'ölüm', 'Azrail' benzetmesi yaparken, depremi yaşamamış öğrenciler daha çok 'doğa olayı' ve 'salıksız yaşam' kategorilerine ait metaforlar üretmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Eğitimi, Deprem, Deprem Eğitimi, Metafor, Algı

¹ Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, ukarakus@gazi.edu.tr

ABSTRACT

Investigating earthquake inexperienced and experienced students perceptions by the Metaphor analysis, sampling group of this research consists of students studying in Ankara and in Düzce 2012 academic year. When 52 students who participated from Ankara in the study group who have not experienced earthquakes before, 65 students participated in the study from Düzce experienced earthquake on both August 17th and November 12th in 1999. While students who have experienced the earthquake created a total of 44 metaphors, inexperienced students remained at number 26 metaphor. Experienced students gathered in 8 groups category of metaphor, and inexperienced student group gathered in 6 groups. The largest difference emerged between earthquake experienced and inexperienced students perceptions were in 'imagined religious belief' category and the 'learning environment' category. While students who have experienced earthquake produced categories as 'Day of Judgment', 'death', 'Angel of Death'; students who are not experienced in earthquake expressed metaphors as 'natural phenomenon' and 'unhealthy life'.

Keywords: *Geography Education, Earthquake, Earthquake Education, Metaphor, Perception*

GİRİŞ

Dünyanın doğal dengesinde meydana gelen değişiklikler, aslında doğal bir süreçtir. Bu süreç dünya oluşmaya başladığından bu yana devam etmektedir. Depremler, küresel iklim değişiklikleri, volkanik patlamalar, fırtınalar ve diğerleri bu sürecin ürünleridir. Ancak bu tür doğal olaylar insan yaşantısına ve etkinliklerine zarar vermeye başlayınca doğal afet olarak isimlendirilirler. Doğal afetler, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen, önemli ölçüde can ve mal kaybına neden olan, ağırlıklı olarak ya da tamamen, doğal etkenlerin neden olduğu, doğal tehlikelerle ortaya çıkan olaylar olarak tanımlanabilir (Şahin ve Sipahioğlu, 2002). Bu güne kadar toplumlar pek çok doğal afet yaşamasına rağmen depremler toplumların benliğinde kalan ve hala toplumları tehdit eden doğal afetlerin başında gelmektedir. Şahin, Doğanay ve Özcan (2004:182) depremi “ yer kabuğundaki kısa süreli hareketler sonucu meydana gelen sarsıntılar” olarak tanımlamaktadırlar. Atalay ise (1998) depremin, süresi saniye ile ifade edilen yer veya kabuk hareketleri olup, kabuk tabakasının kırılması ya da magmada biriken enerjinin yerin zayıf sahalarından yeryüzüne çıkmasıyla oluşan sarsıntılar olarak tanımlar. Depremler oluşum nedenlerine göre üçe ayrılmaktadır. Bunlar; Tektonik depremler, volkanik depremler ve çöküntü depremleridir. Dünyada görülen depremlerin %90'ı tektonik kökenlidir.

Türkiye, dünyanın üç önemli deprem kuşağından (Büyük Okyanus Deprem Kuşağı, Alp-Himalaya Deprem Kuşağı ve Atlas Okyanusu Deprem Kuşağı) biri olan *Alp Himalaya (Akdeniz) Deprem Kuşağı* üzerinde yer almaktadır (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2004:183). Türkiye’de meydana gelen depremlerin nerdeyse tamamı üç ana kuşak üzerinde toplanmıştır. Bunlar *Kuzey Anadolu Fay Hattı*, *Güneydoğu Anadolu Fay Hattı* ve Ege bölgesindeki çöküntü alanlarını içine alan *Batı Anadolu Fay Hattı*dır (Şahin ve Sipahioğlu, 2002:35-43; Erinç, 1996:281). Araştırmaya konu olan Düzce Kuzey Anadolu Fay Hattı’nın üzerinde yer alırken, Ankara kısmen deprem riskinin daha az olduğu bir alanda yer almaktadır. Düzce ve yakınında yapılan çalışmalara göre, büyük ölçekli depremler 300 ila 800 yıl arasında tekrar etmektedir (Hitchcock ve diğ., 2003).

Depremler insanların canlarını, ekonomik faaliyetlerini ve sosyolojik geçmişlerini derinden etkilemektedir. Deprem kuşakları üzerinde yer alan toplumlar onunla yaşamaya alışmak zorundadır. Bu gerçeği bilen ülkeler çok büyük zarar verecek bu doğal afetin zararlarını azaltma için etkili önlemler alırken; maalesef Türkiye’nin de aralarında bulunduğu birçok ülke bu konuda gerekenleri çeşitli sebepler yüzünden yerine getirmemektedir. Bunun sonucu olarak Richter ölçeğine göre 7 şiddetinde ve üzerinde gerçekleşen depremler bazı ülkelerde afet niteliği taşıırken bazı ülkelerde çok az hasarlarla atlatılmaktadır. Örneğin Japonya’da 7 şiddetindeki depremlerde nerdeyse hiç insan kaybı yaşanmazken, Türkiye’de 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen ve merkez üssü Gölcük olan depremde 17480 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu depremde 90620 konut ve 14513 işyeri tamamen çökerken, Türkiye’ye mali açıdan yükü 6,2 milyar dolar olmuştur (Demirkaya, 2007a; Öçal, 2005). Bu tablonun ortaya çıkmasındaki en önemli etken

kuşkusuz depreme karşı alınan önlemlerin yetersizliği ve bu konuda insanların yeterince eğitilememesidir. Alınacak önlemlerin bilinçli insanlar tarafından gerçekleştirilebileceğini düşünürsek etkili ve sürekli yapılan deprem eğitimi bu konuda yapılması gereken en önemli gerekliliktir. Ancak bu şekilde depremin etkileri, minimum düzeye indirilebilir (Başbüyük, 2004).

Deprem gibi insanlara çok büyük zararlar veren doğal afetler, sadece gerçekleştiği zamanda değil, daha sonrasında da toplumların hafızasında yer etmektedir. Yapılan araştırmalar bu tür doğal afete maruz kalmış kişilerin, yıllar sonrasında bile olayın etkisinden kurtulamayıp, psikolojik sorunlar yaşadıkları göstermektedir (Rubonis ve Bickman, 1991; Alkan, 1999; Özçetin ve diğ., 2008). Özçetin ve arkadaşları (2008) 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999'da Düzce'de yaşanan depremler sonrasında travma sonrası stres bozukluğu belirtisi gösteren 18 yaş üstü 62 hastada üzerinde yaptıkları çalışmada hastaların %35'inin kişilik bozukluğu gösterdiklerini belirtmektedirler. Deprem sonrasında bu tür durumların ortaya çıkması kaçınılmazdır (Karancı, 1999). Depremi yaşamış çocuklarda bu tür davranışlar daha sık görülmektedir ve bu durum eğitimlerini de etkilemektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin; öğrencilerin gelişimlerini sağlama bilmesi için geçmişte yaşadıkları bu tür olayları bilmeleri gerekmektedir (Erkan, 2011). Bu durumu bilen öğretmenlerin aynı zamanda bu tür öğrencilerin nasıl düşündüğünü, hangi konuyu nasıl algıladıklarını ve bunların öğrenmeye etkisinin ne olacağını ölçmesi gerekmektedir. Bu çalışmada da depremi yaşamış olan öğrenciler ve depremi yaşamamış öğrencilerin, deprem hakkındaki algılarının metafor analiziyle ortaya konulması ve deprem eğitimi konusunda yapılacak çalışmalara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Metafor terimi Latince ve Yunancadaki "metafora" kökünden gelmekte olup, meta (öte, aşırı) ve pherein (taşıma, yüklenmek) isimli iki sözcüğün bileşiminden oluşmaktadır. Türkçede "söz sanatı-eğretileme" anlamı taşımaktadır (Salman, 2003). Palmquist (2001), zihinsel imgenin iki nesne ya da kavramı birbirine bağlayan dilsel bir araç olduğunu belirterek, yaşantı alanlarında geçiş veya karşılaştırma yapmak üzere birbirinden farklı fikir ya da kavramın sembolik bir dil yapısıyla ilişkilendirildiğini ve zihinsel imgelerin günlük konuşma dilinde ad, eylem ya da sıfat olarak karşımıza çıktığını söylemektedir. Metafor, bireye iki olay, olgu, konu ya da kavram arasında karşılaştırma yapmayı ve bunlar arasındaki benzerlikleri mecazlı bir anlatımla sunmayı sağlar. Böylece iki şey ile ilgili benzerliklere dikkat çeker ya da birini diğerinin yerine geçirecek açıklama olanağı sunar (Coşkun, 2010). Zihinsel imgelemede; benzeyen, benzetilen ve ikisi arasındaki ilgi önemli üç başlıktır. İlgi (bağıntı) benzeyen kavramın benzetilen kavramın niteliğinde saklı olan yakıştırma gönderme yapma işi yani mecazıdır. Bu durum bireyin benzeyen kavramı nasıl algıladığı dışında öğrenme geçmişi, yaşadığı ortam, konu hakkındaki birikimi, dilini kullanma yeteneği ve yaşama bakış açısı gibi konular hakkında ipuçları verebilir (Coşkun, 2010).

Daha çok düşünce ve davranış bilimlerinde kullanılan metafor son yıllarda eğitim araştırmalarında da sıkça kullanılmaya başlamıştır. Metaforların öğretimdeki yansımaları araştıran Saban (2005); öğrencilerin zihinlerinde var olan bilgi, beceri ve tutumlarla hareket ederek, soyut kavramlar ile bilindik somut şeyler arasında bağlantı kurup, düşüncelerini ifade etmede metaforik yapılar kullandığını belirtmektedir. Bu düşüncel yapı, eğitimcilerin

dikkatini çekmiş ve çeşitli konuların öğretimine yardımcı olması için farklı branşlarda araştırmalara konu olmuştur (Palmquist, 2001; Lakoff & Johnson, 2005; Öztürk, 2007; Saban, 2008, 2009; Güven, 2008; Cerit 2008; Töremen ve Döş, 2009; Güven ve Güven, 2009; Coşkun, 2010).

ARAŞTIRMANIN AMACI

Türkiye, dünyanın 3 önemli deprem kuşağından biri olan Alp-Himalaya (Akdeniz) Deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle, çok sayıda kırıklarla parçalanmış olan Anadolu, geçmişte çok şiddetli ve yıkıcı depremler yaşamıştır (Şahin ve Sipahioğlu, 2002).

Depremi yaşamamış olan öğrencilerin verilerinin toplandığı Ankara 4. Derecede deprem bölgesi içerisinde yer almaktadır ve afet niteliği taşıyacak bir deprem yaşamamıştır. Depremi yaşamış öğrenciler ile ilgili verilerin toplandığı alan olan Düzce ise en son olarak, 1999 yılında önce 17 Ağustos Gölcük depreminden daha sonra 12 Kasım depreminden etkilenmiştir. 17 Ağustos depreminde 270 kişi hayatını kaybederken, 1157 kişide yaralanmıştır. Deprem etkileri devam ederken bu kez 12 Kasım 1999'da merkez üssü Düzce olan 7,2 şiddetinde ikinci deprem yaşanmıştır. İkinci depremde ise 782 kişi hayatını kaybederken, 2678 kişide yaralanmıştır. Yaşanan bu depremler sonrasında Düzce şehrindeki konutların %81 hasar görmüştür. Bu konutların çoğu ya tamamen yıkılmış ya da ağır hasarlı hale gelmiştir (T.C. Düzce Valiliği, 2012). Orta şiddet de sayılabilecek bu depremlerde Türkiye'de bu denli büyük kayıpların yaşanması, her şeyden önce insanların depremle yaşamayı öğrenemediklerini göstermektedir.

Deprem doğal bir olaydır engellenmesi veya zamanının tahmin edilmesi mümkün değildir. İnsanların yapabilecekleri tek şey hasarı azaltmak için önlem almaktır. Bu önlemlerin başında etkili ve sürekli deprem eğitimi gelmektedir. Deprem eğitimi, okul öncesi eğitiminden başlayıp yaşam boyu devam etmesi gereken bir eğitim şeklidir. Bu eğitimde teorik bilgiler ve uygulamaların yapılması şarttır. Bu uygulamalara yardımcı olması için zaman zaman bireylerin depremi nasıl algıladıkları, deprem hakkındaki düşünceleri ve depreme karşı tutumları da bilinmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı 1999 yılında Düzce'de meydana gelen depremlerde 3-4 yaş civarı olan ve şimdi 16-17 yaşlarında olan öğrencileri ile yine aynı yaşta olan ama depremi yaşamamış Ankara'da öğrenim gören öğrencilerin, deprem algılarının belirlenmesi ve bu algıların farklılığının ortaya konulmasıdır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırmada, öğrencilerin Coğrafya konuları içerisinde yer alan "deprem" kavramına yönelik düşüncelerini ifade etmek amacıyla oluşturdukları metaforları belirlemede, insanlar ve durumlar hakkında detaylı ve daha zengin bilgiler üretilmesini sağlayan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın deseni olgu bilim biçiminde düzenlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde ise "içerik analizi" tekniği kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2005) içerik analizinin temel amacının toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmak olduğunu, betimsel analizde özetlenen ve

yorumlanan verilerin içerik analiziyle daha derin bir işleme tabi tutulduğunu ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temaların bu analiz sonucu elde edildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca içerik analizinin temelindeki işlemin birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde organize ederek yorumlama işi olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışma Grubu

Verilerin toplandığı çalışma grubunu Ankara’da yaşayan ve çeşitli liselerde 2012 yılında öğrenim gören 12. Sınıf 52 öğrenci ve Düzce şehir merkezinde yaşayan ve çeşitli liselerde 2012 yılında öğrenim gören 12. sınıf 65 öğrenci oluşturmuştur. Bu öğrencilerden Düzce’de öğrenim görenleri, 1999 yılında Düzce’de meydana gelen depremi yaşayan kişilerdir. Ankara’da öğrenim gören öğrenciler depremi daha önce hiç yaşamamışlardır. Bu öğrencilerin seçiminde çalışmaya katılmak için gönüllülük esası aranmıştır ve gerekli yerlerden izin alınarak çalışma gerçekleştirilmiştir. Depremin yaşanması ve yaşanmaması araştırıldığından okul türü, cinsiyet, gelir durumu gibi değişkenler incelenmemiştir.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan öğrencilerinin “**Deprem**” kavramına yönelik algılarını belirlemek için, öğrencilerin her birinden “**Deprem..... gibidir. Çünkü .....**” cümlesini yazılı olduğu bir anket verilerek bu cümleleri tamamlamaları istenmiştir. Açıklama kısmında öğrencilerden sadece tek bir metafor üzerinde yoğunlaşarak, düşüncelerini yazmaları istenmiştir.

Öğrencilerin geliştirdikleri zihinsel imgelerin analiz edilme ve yorumlanma aşamaları Saban (2009)’dan yararlanılarak düzenlenmiştir. Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması beş aşamadan oluşmaktadır.

Kodlama ve Ayıklama Aşaması: Bu aşamada ilk olarak araştırmaya katılan öğrencilerin ürettiği zihinsel imgeler alfabetik sıraya dizilerek bir liste meydana getirilmiştir. Araştırmanın amacına göre öğrencilerin yazılarında, zihinsel imgelerin belirgin bir şekilde ifade edilip edilmediğine bakılarak, her öğrencinin kâğıdında dile getirdiği zihinsel imge kodlanmıştır. Herhangi bir zihinsel imgenin yazılmadığı kâğıtlar, metafor kullanmış ancak gerekçe sunmamış olanlar, deprem kavramını açıklamaya çalışanlar işaretlenmiştir. Belirtilen gerekçelerle Ankara’da uygulanan 25 anket ve Düzce’de uygulanan 15 adet anket elenerek araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Örnek Metafor Derleme Aşaması: Bu aşamada “zihinsel imge analizi” (Saban, 2009) ve “içerik analizi” (Yıldırım ve Şimşek, 2005) teknikleri kullanılarak her zihinsel imge, parçalara ayrıştırıldı. Bu aşamanın amacına göre öğrencilerin yazdıkları zihinsel imgeler tekrar okunup gözden geçirilerek, her zihinsel imgede (1) benzeyen, (2) benzetilen ve (3) benzeyen ve benzetilen arasındaki bağıntı analiz edildi.

Öğrencilerin zayıf yapıları zihinsel imgeleri içeren anketlerin ayıklanmasından sonra, depremi yaşamamış olan 52 öğrencilerden toplam 26 metafor ve depremi yaşamış olan 65 öğrenciden 44 adet geçerli metafor elde edilmiştir.

Kategori Geliştirme Aşaması: Bu aşamada, depremi yaşamış ve yaşamamış öğrenciler tarafından üretilen zihinsel imgeler, “deprem” kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özelliklere göre incelenmiştir. Bu aşamanın amacına göre öğrencilerce üretilen her zihinsel imge, “deprem” kavramına ilişkin sahip olunan bakış açısıyla belirli bir tema ile ilişkilendirilmiştir. Böylece depremi yaşamayan öğrencilerin ürettikleri metaforlardan 6 farklı kategori oluşturulurken, depremi yaşayan öğrencilerin ürettikleri metaforlardan ise toplam 8 farklı kavramsal kategori meydana getirilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması: Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan 6 ve 8 kavramsal kategori altında verilen metaforların, söz konusu bir kavramsal kategorileri temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacı tarafından oluşturulan depremi yaşamamış ve yaşamış olan öğrencilere ait zihinsel imge listeleri ve kavramsal kategorileri içeren listeler uzmanlar tarafından incelenmiştir. Daha sonra, uzmanın yaptığı eşleştirmeler ile araştırmacının oluşturduğu kategoriler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenerek araştırmanın güvenilirliği, Miles ve Huberman'ın (1994) (Akt. Coşkun, 2010) formülü (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır.

Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmaktadır (Saban, 2009). Bu araştırmaya özgü olarak depremi yaşamamış öğrenciler için gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında görüşüne baş vurulan uzman 2 metaforu başka kategoriler ile eşleştirdiği için yapılan hesaplamada % 93 (Güvenirlik = $26 / (26 + 2) = 0.928$) oranında bir güvenilirlik (uzlaşma) elde edilmiştir. Depremi yaşamış öğrenciler için gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında ise uzman 4 metaforu farklı kategoriler ile eşleştirdiğinden, yapılan hesaplamada %92 (Güvenirlik = $44 / (44 + 4) = 0.916$) oranında güvenilirlik elde edilmiştir.

Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılma Aşaması: Depremi yaşamamış öğrencilerin oluşturdukları 26 adet zihinsel imgenin ve yaşamış öğrencilerin oluşturdukları 44 adet zihinsel imgeler 6 ve 8 kategoriye ayrıldıktan sonra, bütün veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu işlemlerden sonra, 26 zihinsel imge ve 6 kategoriye temsil öğrenci sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Aynı işlem 44 zihinsel imge ve 8 kategori içinde yapılmıştır. Bu hesaplama tabloları ile birlikte oluşturulan metafor kategorilerini açıklamak için yerleştirilen “Çünkü.....” ifadesine uygun örnekler bulgular kısmına yerleştirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya ait bulgular aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan depremi yaşamamış öğrencilerin oluşturdukları metaforlar, bunlara ait kategoriler ve bu metaforlara ilişkin gerekçeler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Depremi yaşamamış öğrencilerin “deprem” kavramına yönelik sahip oldukları metaforlar.

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Fırtına	8	4.16	14	Kalp Kırılmak	1	0.52
2	Telefondaki Titreşim	7	3.64	15	Yıldırım	1	0.52
3	Canavar	4	2.08	16	Psikolojik Travma	1	0.52
4	Yangın	3	1.56	17	Aslan	1	0.52
5	Kalp Krizi	2	1.04	18	Hastalık	1	0.52
6	Sel	2	1.04	19	Ergen Çocuk	1	0.52
7	Ask	2	1.04	20	Kırılan Fincan	1	0.52
8	Kıyamet Günü	2	1.04	21	Bitmiş Sınav	1	0.52
9	Karanlık	2	1.04	22	Terk edilmek	1	0.52
10	İlkbahardan Sonbahara Geçiş	2	1.04	23	Nefes	1	0.52
11	İkinci Hayat	2	1.04	24	Baş Dönmesi	1	0.52
12	Heyelan	2	1.04	25	Savaş	1	0.52
13	Yaz Yağmuru	1	0.52	26	Sevilmeyen Misafir	1	0.52
Toplam						52	100

Tablo 1'e göre depremi yaşamayan öğrenciler “deprem” kavramına yönelik 26 adet metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (14) yalnız bir öğrenci tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 12 metafor ise 2-8 öğrenci tarafından temsil edilmektedir.

İlk üç sırada yer alan metaforlar; “fırtına” (f:8, %4.16), “telefondaki titreşim” (f:7, %3.64), “canavar” (f:4, %1.56) şeklindedir.

Tablo 2. Depremi yaşamayan öğrencilerin “deprem” kavramına yönelik sahip oldukları metafor kategorileri.

Sıra No	Kategori adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Yeni düzen	İlkbahardan Sonbahara Geçiş	3	5
		İkinci Hayat		
		Savaş		
2	Sağlıksız yaşam	Psikolojik Travma	7	9
		Kalp Krizi		
		Hastalık		
		Ask		
		Kalp Kırılmak		
		Terk edilmek		
		Baş Dönmesi		
3	Doğa olayı	Fırtına	5	14
		Heyelan		

		Yaz Yağmuru		
		Sel		
		Yıldırım		
4	Yok, edici güç	Canavar	4	9
		Aslan		
		Yangın		
		Ergen Çocuk		
5	Son olan	Kırılan Fincan	5	7
		Bitmiş Sınav		
		Kıyamet Günü		
		Nefes		
		Karanlık		
6	Uyaran	Telefondaki Titreşim	2	8
		Sevilmeyen Misafir		

Tablo 2'ye göre depremi yaşamayan öğrencilerin “deprem” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 6 kavramsal kategori altında toplanmıştır.

Kategori 1. Tablo 2 incelendiğinde “yeni düzen” kategorisinin toplam 3 metafor ve 5 öğrenci (% 2.6) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “ilkbahardan sonbahara geçiş” (f:2), “ikinci hayat” (f:2) ve “savaş” (1) tır. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

*İlkbahardan sonbahara geçiş gibidir. Çünkü malımız, evimiz sağlamken ve ayaktaiken ilkbahar mevsimi gibidir. Onları kaybettiğimizde canlı, neşeli bir hayatımız aynı sonbahar gibi kuru, umutsuz bir şekilde kalır.

*İkinci hayat gibidir. Çünkü depremde de birçok hayatın bitmesi yeni hayatların başlaması söz konusudur. Evlerini evlatlarını yakınlarını kaybedenler için hüznü hayat başlar.

*Savaş gibidir. Çünkü önüne gelen her şeyi yıkar. Zarar verir ve yerle bir eder.

Kategori 2. Tablo 2 incelendiğinde “sağlıksız yaşam” kategorisinin toplam 7 metafor ve 9 öğrenci (% 4.68) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “kalp krizi” (f:2) ve “aşk” (f:2) şeklindedir. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

* Kalp krizi gibidir. Çünkü o da deprem gibidir. Bir anda habersizce gelir ve insanları öldürür.

* Aşk gibidir. Çünkü vurdu mu mayıştırır. Sarsıldıkça yıkar geçer...

Kategori 3. Tablo 2 incelendiğinde “doğa olayı” kategorisinin toplam 5 metafor ve 14 öğrenci (% 7.28) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “fırtına” (f:8) , “heyelan”

(f:2) ve “sel” (f:2) şeklindedir. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

*Fırtına gibidir. Ne zaman geleceği ne şiddetle olacağı belli değildir. Sonucunda tahribat ve ölüm vardır.

*Heyelan gibidir. Çünkü maddi ve manevi tahribat yapar.

*Sel gibidir. Olduğu yerde ağır hasarlar verir.

Kategori 4. Tablo 2 incelendiğinde “yok edici güç” kategorisinin toplam 4 metafor ve 9 öğrenci (% 4,68) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “canavar” (f:4) ve “yangın” (f:3) şeklindedir. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

* Canavar gibidir. Çünkü aniden gelir ve çok can alır. Yıkıcı bir deprem görmediğim için onu canavara benzettim.

* Yangın gibidir. Ortalığı yakar, yok eder, küle çevirir.

Kategori 5. Tablo 2 incelendiğinde “son olan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 7 öğrenci (% 3,64) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “kıyamet günü” (f:2) ve “karanlık” (f:2) şeklindedir. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

*Kıyamet gibidir. Çünkü sonuçta bu olayı Allah meydana getiriyor. Kötü bir olay olup her yeri yıktığı için kıyamete benzettim.

*Karanlık gibidir. Çünkü karanlık çöktüğünde de deprem olduğunda da her şeyden ümidinizi kesmişsinizdir. Gökyüzünde bir şey olması bir şey ifade etmez çünkü hayatınız kararmıştır. Depremde de karanlıkta olduğu gibi hiç bitmeyecekmiş gibi gelir. Ama gece ne kadar uzun olursa olsun bir sabahı vardır.

Kategori 6. Tablo 2 incelendiğinde “uyaran” kategorisinin toplam 2 metafor ve 8 öğrenci (% 3,64) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “telefondaki titreşim” (f:7) ve “sevilmeyen misafir” (f:1) şeklindedir. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

*Telefondaki titreşim gibidir. Çünkü telefon sessizdeyken gelen bir arama ya da mesaj da telefon titrediği için irkiliriz. Depremde aniden geldiği için irkilme yapar.

* Telefon titremesi gibidir. Çünkü derste titreyen telefon karşısında panik oluruz. Aynı depremde de insanlar panik oluyor.

* Sevilmeyen misafir gibidir. Aniden geldiğinde irkilirsiniz.

Depremi yaşamış olan öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar, metaforlara ait kategoriler ve bunlara ilişkin gerekçeler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Depremi yaşayan öğrencilerin “deprem” kavramına yönelik sahip oldukları metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Kıyamet günü	6	3.90	23	Zayıf not	1	0.65
2	Kaybedilen sınav	5	3.25	24	Kitap	1	0.65
3	İkinci hayat	4	2.60	25	YGS	1	0.65
4	Volkanik patlama	3	1.95	26	Öğretmensiz sınıf	1	0.65
5	Uyarı tokadı	3	1.95	27	Heyelan	1	0.65
6	Asansör titremesi	2	1.30	28	Aslan	1	0.65
7	Ölüm	2	1.30	29	Gökdelen	1	0.65
8	Azrail	2	1.30	30	Tren rayları	1	0.65
9	Aile	2	1.30	31	Fizik	1	0.65
10	Sessiz çılgılık	2	1.30	32	Yalan	1	0.65
11	Ateşlenen mermi	1	0.65	33	Empati	1	0.65
12	Tuzak	1	0.65	34	Ruhsal çöküntü	1	0.65
13	Terör	1	0.65	35	Nabız	1	0.65
14	Terminatör	1	0.65	36	Beşik devrilmesi	1	0.65
15	Karanlık	1	0.65	37	Sigortasız yaşam	1	0.65
16	Nuh tufanı	1	0.65	38	Gondol	1	0.65
17	Kaplan	1	0.65	39	Davetsiz misafir	1	0.65
18	Dinozor	1	0.65	40	Tanımadığımız insan	1	0.65
19	Hızır (a.s)	1	0.65	41	Sessiz insan	1	0.65
20	Yıldırım	1	0.65	42	Sessiz bomba	1	0.65
21	Dalga	1	0.65	43	Çölde susuz kalmak	1	0.65
22	Öğretmen	1	0.65	44	Zindanda kalmak	1	0.65
Toplam						65	100

Tablo 3'e göre depremi yaşayan öğrenciler “deprem” kavramına yönelik 44 adet metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (34) yalnız bir öğrenci tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 10 metafor ise 2-6 öğrenci tarafından temsil edilmektedir. İlk üç sırada yer alan metaforlar; “kıyamet günü” (f:6, %3.90), “kaybedilen sınav” (f:5, %3.25), “ikinci hayat” (f:4, %2.60) şeklindedir.

Tablo 4. Depremi yaşayan öğrencilerin “deprem” kavramına yönelik sahip oldukları Metafor kategorileri.

Sıra No	Kategori adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam metafor
1	Doğa Olayı	Dalga	5	7
		Heyelan		
		Yıldırım		
		Volkanik Patlama		
		Karanlık		
2	Yok, edici güç	Kaplan	8	9
		Dinozor		
		Aslan		
		Ateşlenen Mermi		
		Tuzak		
		Terör		
		Terminatör		
3	Hayal edilen dini inanış	Asansör Titremesi	6	15
		Kıyamet Günü		
		Ölüm		
		Azrail		
		Hızır Aleyisselam		
4	Eğitim ortamı	Nuh Tufanı	6	10
		Uyarı Tokatı		
		Kaybedilen Sınav		
		Öğretmen		
		Zayıf Not		
		Kitap		
5	Yeni düzen	YGS	2	6
		Öğretmensiz Sınıf		
6	Şartlılık	İkinci Hayat	3	3
		Aile		
		Gökdelen		
7	İnsansı davranış	Tren Rayları	4	4
		Fizik		
		Yalan		
		Empati		
8	Beklenmeyen, tahmin edilemeyen	Ruhsal Çöküntü	10	11
		Nabız		
		Beşik Devrilmesi		
		Sigortasız Yaşam		
		Gondol		
		Davetsiz Misafir		
		Tanımadığımız İnsan		
		Sessiz İnsan		
		Sesiz Bomba		
		Sessiz Çiğlik		
		Çölde Susuz Kalmak		
Zindanda Kalmak				

Tablo 4'e göre depremi yaşayan öğrencilerin "deprem" kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 8 kavramsal kategori altında toplanmıştır.

Kategori 1. Tablo 4 incelendiğinde "doğa olayı" kategorisinin toplam 6 metafor ve 8 öğrenci (% 5.2) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan "volkanik patlama" (f:3) dır. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriyi oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

* Volkanik patlama gibidir. Çünkü volkanlarda depremler gibi doğaya zarar verir ve insanları korkutur. Volkanların patlamasına engel olunamaz ve depremde böyledir. Sadece korunmaya çalışılır ve bitmesine beklersiniz.

* Yıldırım gibidir. Düştüğü yeri yakar ve yaşamlara son verir.

* Karanlık gibidir. Karanlıkta nasıl hiçbir şey göremiyorsanız, hiçbir şeyin farkına varamıyorsanız depremde de öyledir.

Kategori 2. Tablo 4 incelendiğinde "yok edici güç" kategorisinin toplam 8 metafor ve 9 öğrenci (%5.85) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan "asansör titremesi" (f:2) dır. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriyi oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

* Asansör titremesi gibidir. Çünkü sürekli sallanır ve nereye gideceğini bilemezsin, belli değildir.

* Dinozor gibidir. Dinozurun cüssesi gereği bastığı her yer bir anda sallanır. Bastığı her yer geçer. Depremde öyle, birden her yer sallanıyor. Her tarafta göçükler oluyor.

* Kaplan gibidir. Ne zaman geleceği belli olmaz. İnsanın feleği şaşar, nereye kaçacağını şaşırır.

Kategori 3. Tablo 4 incelendiğinde "hayal edilen dini inanış" kategorisinin toplam 5 metafor ve 14 öğrenci (%9.1) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları "kıyamet günü" (f:6), "ölüm"(f:2) ve "Azrail" (f:2) dir. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriyi oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

* Kıyamet günü gibidir. Çünkü her canlı kendi canı ve menfaati için çalışmaya başlar. Kendinden başkasını gözü görmez.

* Kıyamet gününe benzer. Çünkü öyle büyük yıkımlara sebep oldu ki, bende bu çağrışımı uyandırdı. O kadar çok can aldı ki, o kadar çok binalar yıkıldı ki ha kıyamet koptu ha deprem oldu.

* Ölüm gibidir. Hiç beklenmedik anda gelir. Ne zaman geleceği belli olmaz. Derin yaralar açabilir.

* Azrail gibidir ne zaman geleceği belli değildir.

Kategori 4. Tablo 4 incelendiğinde “eğitim ortamı” kategorisinin toplam 6 metafor ve 10 öğrenci (%6.5) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “kaybedilen sınav ” (f:5) dir. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

* Kaybedilen sınava benzer. Çünkü uzun yıllar çalışarak sahip olmaya çalıştığımız emeklerimizin yıkılmasına neden olur.

*Kaybedilen sınav gibidir. Çünkü çok çalışırız sınava gireriz kazanamazsak bir daha kazanamayacağımızı düşünürüz. Deprem olan bir bölgede malını mülkünü kaybeden birinin hayattan artık zevk almayacağını ve onun için hayatın anlamının kalmayacağını düşünmesi gibi.

* Kitap gibidir. Kitabı okursun sonra kendine ders çıkarırsın ya da boşuna okursun. Depremi de yaşadıkten sonra ya yanlışları düzeltirsin ya da düzeltmezsin bir dahakine ölürsün.

Kategori 5. Tablo 4 incelendiğinde “yeni düzen” kategorisinin toplam 2 metafor ve 6 öğrenci (%3.9) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “ikinci hayat ” (f:4) tır. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

* Yeni bir başlangıç gibidir. Çünkü insanların başına deprem felaketi geldiği zaman evleri yıkılanlar, mallarını kaybedenler hayata sıfırdan başlayarak yeni bir başlangıç yaparlar. Düzenlerini yeniden kurarlar. Yani mallar ve yeni ev sahibi olurlar. Hatta evlerini yeni bir yerden alanlar çevresini yeniden, sıfırdan kurarlar. Çoğu insan ölümle burun buruna geldiği için Allah’a ibadet etmeye başlar ki bu da onlar için hayatın dönüm noktası olabilir ve kurtuluşa erebilirler. Belki deprem kötü bir şey olabilir ama hayatındaki yanlışları fark edebilmen için başa gelen iyi bir şey olabilir. Bu insanın yapısına, yaşantısına bağlıdır.

*Hayata yeniden başlamak gibidir. Çünkü deprem olduğu vakit insanlar ister istemez yarını düşünmek zorunda kalıyor. Deprem insan hayatına ister istemez giriyor. Depremden korunmak için bazı önlemleri almak zorundayız. Her gün depremi hatırlarsak psikolojik olarak etkilenebiliriz. Dünü bırakıp yarına daha emin adımlarla ilerleyebilmemiz lazım...

Kategori 6. Tablo 4 incelendiğinde “şartlılık” kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 öğrenci (%1.95) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her bir metafor bir öğrenciye aittir, “gökdelen ” (f:1). “tren rayları” (f:1), “fizik” (f:1). Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

* Fizik gibidir. Üniversite sınavında fiziğin hepsini yaparsan rakiplerini geçersin. Yapamazsan üniversiteye giremezsin. Deprem de onun gibi atlayabilirsen yaşarsın atlayamazsan ya ölürsün ya da engelli olursun....

* Gökdelen gibidir. Çünkü ne kadar yüksek olursa can kaybı tehlikesi de o kadar çok olur.

*Tren rayları gibidir. Biri kırılınca ölümler olur.

Kategori 7. Tablo 4 incelendiğinde “insansı davranış” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 öğrenci (%2.6) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her bir metafor bir öğrenciye aittir, “yalan ” (f:1). “empati” (f:1), “ruhsal çöküntü” (f:1) ve “nabız” (f:1). Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

*Yalan gibidir. Çünkü yalan söyledikçe sonuçları büyür. Depremde de zaman geçtikçe felaketler çoğalır.

*Ruhsal Çöküntü gibidir. İnsanların hiç ummadığı anda gelir. Bazıları mutlu, bazıları üzgün, bazıları ise en sevinçli olduğu anda yakalanır. Hayat durma noktasına gelir....

* Nabız gibidir. Doğaldır önleyemeyiz. Yaşıyorsan katlanırsın ve sadece önlem alabilirsin ortadan kaldıramazsın.

Kategori 8. Tablo 4 incelendiğinde “beklenmeyen, tahmin edilemeyen” kategorisinin toplam 10 metafor ve 11 öğrenci (%7.15) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında birinci sırada “sessiz çılgılık” metaforu (f:2), diğerlerinde ise her bir metafor bir öğrenciye aittir, “beşik devrilmesi” (f:1), “sigortasız yaşam” (f:1), “gondol” (f:1), “davetsiz misafir” (f:1), “tanımadığımız insan” (f:1), “sessiz insan” (f:1), “sessiz bomba” (f:1), “çölde susuz kalmak”(1) ve “zindanda kalmak” (1) tır. Öğrencilerin her bir kategori ardından o kategoriye oluşturan metaforların neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine bakıldığında;

*Sessiz bir çılgılık gibidir. Çünkü aniden sessizce gelerek insanların hayatlarında bir çılgılık kopmasına neden olur....

*Sessiz insan gibidir. Çünkü o da sessiz insanlar gibi öfkesini kustuğu anda birçok zarar verir. Deprem aslında yeryüzünün insana kustuğu öfkedir.

*Gondol gibidir. Beşik gibi sallar. Bir o yana bir bu yana gideriz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Depremi yaşamamış ve yaşamış öğrencilerin deprem algısının metafor analizi yoluyla incelenmesini içeren bu çalışmanın bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Deprem, Türkiye gibi deprem kuşakları üzerinde yaşayan insanları yakından ilgilendiren bir doğal afettir. Somut sonuçları olan depremi coğrafya derslerinde öğretmek

kolay gibi görünse de, daha önce hiç depremi yaşamamış öğrencilerde istenilen sonucu almak pek mümkün gözükmemektedir. Depremi yaşamamış öğrencilerin deprem algısı konusunda yapılan çalışmalar (Aydın, 2010; Demirkaya, 2007a, 2007b) depremin iyi algılanmadığını, öğretiminde çeşitli zorlukların olduğunu (Öcal, 2005) göstermektedir. İnsanların yaşamları boyunca beklide hiç karşılaşmayacakları bir konuya çok fazla ilgi göstermedikleri bilinmektedir. Bu da deprem eğitimi konusunda karşılaşılan en büyük problemlerden birisidir. Ancak depremi daha önce yaşamış olan bireylerin hafızasında deprem çok acı tecrübeler ile yer edinmektedir. Bu durum depremi tanımlamada ve algılamada farklılık yaratabilmektedir.

Çalışma bulgularından elde edilen verilere göre, depremi yaşamamış öğrenciler, deprem hakkında 26 farklı metafor üretirken depremi yaşamış olan öğrenciler 44 adet metafor üretmişlerdir. Depremi yaşayan öğrencilerin daha fazla sayıda metafor üretmeleri deprem yaşanmışlığı ile açıklanabilir. Depremi yaşayan bireylerde deprem farklı çağrışımlar yapabilmektedir. Bu sebepten dolayı fazla sayıda metafor ortaya çıkmıştır.

Depremi yaşamamış olan öğrencilerin metafor kategorileri ile yaşamış olan öğrencilerin metafor kategorilerinde benzer gruplandırmalar bulunmaktadır. Her iki grup da 'yeni düzen', 'doğa olayı' ve 'yok edici güç' kategorilerinde yer alabilecek metaforlar bulunmaktadır. Bu durum depremin bir doğal afet olduğu gerçeğinin her iki grupta da kısmen anlaşıldığını göstermektedir. Ayrıca depremin sonuçlarının çok kötü olabileceği ve birçok şeyi yok edebileceği gerçeği de her iki grupta da kısmen algılandığını ortaya koymaktadır. Yine ortak olan yeni düzen kategorisinde bize depremden sonra bazı insanların hayatlarını tekrardan kurgulamak ve yeni bir düzen oluşturmak zorunda kaldıkları gerçeğinin anlaşıldığını göstermektedir.

Depremi yaşamamış olan öğrenciler ile yaşamış öğrencilerin kategorilerindeki en büyük farklılık 'hayal edilen dini inanış' kategorisinde görülmektedir. Depremi yaşamamış öğrencilerin metaforları içerisinde sadece bir tane 'kıyamet günü' benzetmesi varken, yaşamış öğrencilerin imgeleri bu konuda oldukça farklıdır. Yaşamış öğrencilerin metaforları arasında 'kıyamet günü' benzetmesi en çok üretilen metafor olmuştur. Yine yaşamış öğrencilerin metafor kategorilerinde "hayal edilen dini inanış" kategorisi, 6 metafor ve 15 tekrarlama ile önemli bir yer tutmaktadır. Öğrenciler burada depremi kıyamet günü, ölüm, Azrail, Hızır Alehisselam, uyarı tokadı, Nuh Tufanı gibi dini inanışlarla alakalı olan kavramlara benzetmişlerdir. Yaşanan kötü tecrübeler ve deprem karşısında çaresizlik hissi bu tür düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu bulgu Demirkaya'nın (2008) 1971 yılında Burdur Yazılıkaya'da meydana gelen depremi yaşayan kişiler üzerinde yaptığı deprem algısı ile ilgili çalışmanın verileri ile örtüşmektedir. Demirkaya bu çalışmada bu kişilerin depremi algılamasında dini inanışların yer edindiğini tespit etmiştir. Çalışmaya katılanların önemli bir kısmı, depremin Allah tarafından gönderilen bir şey olduğunu, Allah'ın bir cezası ve dersi olduğunu belirtmişlerdir. Burada da bu tür bir sonucun çıkması bu çalışma ile örtüşmektedir. Depremi yaşamamış olan öğrenciler üzerinde yapılan deprem algısı (Aydın, 2010; Demirkaya, 2007a, 2007b) çalışmalarında bu tür bir sonuca ulaşamamıştır. Bu durumda bu çalışmanın verileri ile örtüşmektedir.

Bulgulardan elde edilen önemli bir sonuç da depremi yaşayan öğrencilerin ürettikleri metafor kategorisinde yer alan “beklenmeyen tahmin edilemeyen” gruplandırılmasıdır. Bu kategoride 10 metafor kullanılmış ve 11 kez tekrarlanmıştır. Sessiz çığlık, zindanda kalmak, sessiz bomba, sessiz insan gibi benzetimler bu kategoride kullanılan metaforlardır. Bu bulguda yaşanmışlıkla ilgili olabilir. Çünkü öğrencilerin birçoğunun, ya kendisi, ya yakını veya aile bireyleri enkaz altında kalmış veya deprem sırasında yaralanmışlardır. Bu durum bu tür metaforlar üretilmesini sağlamış olabilir.

Bulgulardaki bir başka kategori depremi yaşayan öğrencilerin “eğitim ortamı” ile ilgili ürettikleri metaforlardır. Depremi eğitim ortamına ilişkin metaforlarla ilişkilendirmek oldukça ilginçtir. Bunun sebebini Türkiye’deki eğitim sistemi ile açıklamak gerekir. Ancak depremi yaşamamış olan öğrencilerde yaşamış öğrencilerde 12. sınıfta öğrenim görmektedirler ve bu dönem sınav kaygısının yaşandığı dönemlerdir. Depremi yaşamış olan öğrencilerde neden bu konu ile ilgili metaforlar üretildiği ayrıca araştırılabilir. Burada en geçerli neden depremi yaşamış öğrencilerin geçmişinde çok kötü deprem tecrübesinin olduğu ve hayat da başarılı olmak için daha fazla kaygılandıkları olabilir. Bunun sonucu olarak depremi yaşayan öğrenciler, depremi YGS, kaybedilen sınav, zayıf not, kitap, öğretmen, öğretmensiz sınıf gibi kavramlara benzetmişlerdir.

Sonuç olarak bu araştırmanın bulguları, depremi yaşamamış öğrenciler ile depremi yaşamış öğrencilerin “deprem” kavramını nasıl algıladıklarını ortaya koymak için ipuçları ortaya koymaktadır. Metaforlar özellikle doğal afeti yaşamış bireylerin sahip oldukları algıları belirlemede ve açıklamada güçlü birer araştırma aracı olarak kullanılabilir. Deprem gibi konuların öğretiminde bu tür çalışmalar yapılmalıdır. Diğer doğal afetlere maruz kalmış bireyleri ile kalmamış bireylerin başka yöntemler veya aynı yöntemle araştırılıp, doğal afetler hakkındaki algılarının ortaya konması gerekmektedir. Bu sayede deprem gibi çok büyük zararlar verebilecek doğal afetlerin algılanmasındaki yanlışlıklar ortaya konularak, bunların düzeltilmesi için gerekli eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, N.U. (1999). 1995 Dinar Depremi. *Türk Psikoloji Bülteni*, 5 (14), 59-60.
- Atalay, İ. (1998). *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İzmir
- Aydın, F. (2010). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin “Deprem” Kavramını Algılamaları: Fenomenografik Bir Analiz. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*. Volume 5/3 801-817.
- Başbüyük, A. (2004). Study on earthquake knowledge and affecting factors in adults. *Journal of Education and Social Sciences* 161: 205–18.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(4), 693-712.

- Coşkun, M. (2010). Lise Öğrencilerinin “İklim” Kavramıyla İlgili Metaforları (Zihinsel İmgeleri). *Turkish Studies International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 5/3 919-940.
- Demirkaya, H. (2007a). İlköğretim 5. 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Depreme Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3. 38-49.
- Demirkaya, H. (2007b) İlköğretim Öğrencilerinin Deprem Kavramı Algılamaları Ve Depreme İlişkin Görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8. 68-76.
- Demirkaya, H. (2008).The effects of the Yazıköy-epicentre Burdur earthquake (12 May 1971) on the residents of the village. *Journal of Beliefs & Values: Studies in Religion & Education*, 29:3, 243-252
- ERİNÇ, Sırrı,(1996). *Jeomorfoloji-I. Öz Eğitim Yayınları*, İstanbul
- Erkan, S. (2010). Deprem Yaşayan ve Yaşamayan Okul öncesi Çocukların Davranışsal/Duygusal Sorunlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28. 55-66.
- Güven, B. (2008). Experience, Instruction, and Social Environment: Fourth and Fifth 7. Grade of Students' Use of Metaphor, *Social Behavior and Personality*, 36(6), 743-752.
- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Metafor Oluşturma Becerilerine İlişkin Nicel Bir İnceleme, *Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2). 503-512.
- Hitchcock, C., Altunel, E., Barka, A., Bachhuber, J., Lettis, W., Kozacı, Z.G.R., Helms, J., Lindvall, S. (2003).Timing of Late Holocene Earthquakes on the Eastern D.zce Fault and Implications for Slip Transfer between the Southern and Northern Strands of the North AnatolianFault System, Bolu, Turkey. *Turkish Journal of Earth Sciences (Turkish J. Earth Sci.)*. 12. 119-136.
- Karancı, N. (1999). Depremlerin psiko-sosyal boyutları: Erzincan, Dinar ve 17 Ağustos 1999 Marmara depremleri. *Türk Psikoloji Bülteni*, 5 (14), 55-59.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, Anlam Ve Dil* (Çeviren: G.Y.Demir). İstanbul: Paradigma,
- Öcal, A. (2005). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Deprem Eğitiminin Değerlendirilmesi”. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 25:1. 169-184.
- Özçetin, A., Maraş, A., Ataoğlu, A., İçmeli, C. (2008). Deprem Sonucu Gelişen Travma Sonrası Stres Bozukluğu ile Kişilik Bozuklukları Arasında İlişki. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*. 2. 8-18.

- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal Bilgiler, Sınıf Ve Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının “Coğrafya” Kavramına Yönelik Metafor Durumları, Ahi Evran Üniversitesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(2), 55-69.
- Palmquist, R.A. (2001). Cognitive Style and Users' Metaphors For The Web : An Exploratory Study, *Journal of Academic Librarianship*. 27(1). 24-32.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. Kademe Öğretmen Ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler, *İlköğretim Online*. 7 (2), 421-455.
- Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Olduğu Zihinsel İmgeler, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 7(2), 281-326.
- Salman, Y. (2003)., *Dilin Düş Evreni: Eğretileme*, Kitaplık. YKY.65(Ekim). 53 -54. İstanbul.
- Şahin, C., Doğanay, H. ve Özcan, N.A. (2004) *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği (Fiziki-Beşeri-Ekonomik-Jeopolitik)*. (Genişletilmiş ikinci baskı) Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş. (2002). *Doğal Afetler ve Türkiye*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara.
- T.C.DüzceValliği.(2012)http://www.duzce.gov.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=62. (Son Görüntülenme Tarihi. 14.10.2012).
- Töremen, F. ve Döş, İ. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Müfettişlik Kavramına İlişkin Metaforik Algıları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice)*, 9(4), 1973-2012,
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Depremi Yaşamış ve Yaşamamış Öğrencilerin Deprem Algılarının, Metafor Analizi İle İncelenmesi